

národní
úložiště
šedé
literatury

Český potravinářský průmysl se zvedá

Český statistický úřad; Dubská, Drahomíra
2015

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-204357>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 08.05.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

ANALÝZA

30.4.2015

Český potravinářský průmysl se zvedá

Oživení české ekonomiky zasáhlo prostřednictvím rostoucí spotřeby domácností i tuzemskou výrobu potravinářského zboží. V té se v ČR loni promítlo oživení ekonomiky pozitivně hned v několika směrech. Po třech letech meziročních poklesů produkce potravin stoupla, ve druhé polovině roku dokonce významně více než v Polsku anebo Německu, největších exportérů potravin do ČR. Tempo celkových dovozů potravin do ČR se snižuje již třetí rok v řadě. Lidé loni nakupovali více jídla, i úhrn výdajů na spotřebu rostl nejvíce za posledních pět let. Finanční zdraví zejména větších firem v potravinářském průmyslu posílila vyšší obchodní marže, která podle dat za první pololetí stoupla o téměř pětinu, dvojnásobně oproti tempu za celý zpracovatelský průmysl.

Lze takovýto vývoj chápat jako první krůček k vyšší potravinové soběstačnosti České republiky? Rozeberme si však nejdříve spotřebu z dlouhodobého hlediska.

Spotřeba potravin určuje dovozní a produkční potenciál pro jejich nabídku. Vzájemný poměr dovozu a domácí produkce je však dán nejen spotřebitelskými preferencemi, ale v ČR i obchodní politikou hlavně velkých mezinárodních řetězců ve sféře dodavatelských vztahů.

Na znovuoživení celkových výdajů na konečnou spotřebu domácností v ČR v roce 2014 (+1,7 % meziročně), když za roky 2009-2013 klesaly v průměru ročně reálně o 0,2 %, se podílela i spotřeba potravinářských výrobků. V dlouhodobém pohledu kolísal podíl potravin a nealko nápojů na úhrnné spotřebě českých domácností (podle dat z národního účetnictví v reálném vyjádření¹) mezi 18,5 % (rok 1991) a 14 % (rok 2008). V roce 2013 činil reálně 14,4 %.

Vyšší je podíl spotřebovávaných potravin a nealko nápojů v domácnostech příjmově slabších. Použijeme-li proporce z dat rodinných účtů, které pracují s nominálními údaji², pak v desetině nejnižší příjmových domácností dali lidé podle posledních dat za rok 2013 za potraviny a nealko nápoje téměř čtvrtinu (24,3 %) ze svých celkových spotřebních vydání, zatímco v desetině nejvyšší příjmových jen zhruba sedminu (15,3 %). Pokud jde o samotné potraviny, činila proporce k úhrnu spotřebních vydání u nízko- a vysoko příjmových domácností 22,2 %, resp. 13,9 %.

Jaký byl vliv celkové spotřeby domácností na loňském ekonomické oživení v ČR?

Pozitivní dopady růstu české ekonomiky v roce 2014

Za „zdravý“ lze vývoj HDP ČR v roce 2014 pokládat hlavně proto, že byl tažen především investičními výdaji, které se zvýšily reálně o 4,5 % proti roku 2013 a podle jejich struktury lze soudit na budoucí multiplikační efekty. Ale i výdaje na spotřebu domácností reálně stouply, i když jejich zvýšení o 1,7 % bylo menší než celkový nárůst HDP (+2 %). Tvoří však plnou

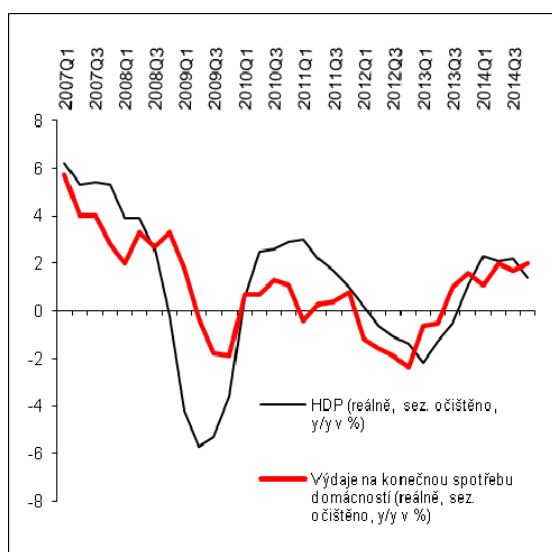
¹ Reálně, v cenách roku 2010.

² V přepočtech na jednoho člena domácnosti

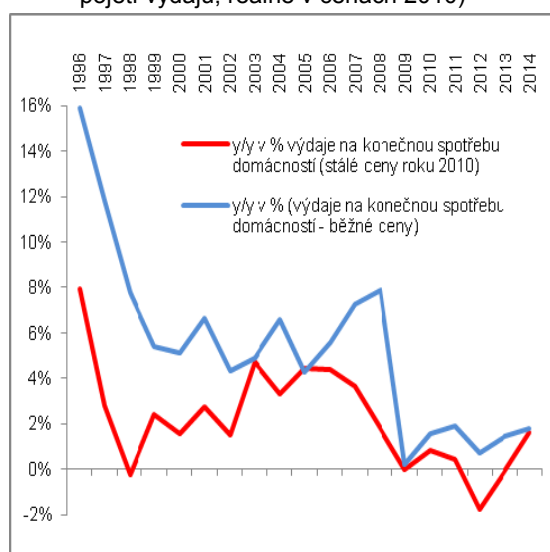
ANALÝZA

polovinu celkových výdajů na HDP v reálném i nominálním vyjádření a jejich loňské oživení kontrastuje se „slabými“ předchozími pěti lety. Z pohledu rozebíraného tématu je však pozitivní i loňský předstih tempa dovozu nad vývozem, neboť dokládá zesilující tuzemskou poptávku. Rozdíl v růstu HDP a spotřeby domácností od vrcholu konjunktury v roce 2007 ukazuje graf 1.

Graf 1 **Výdaje domácností na konečnou spotřebu a HDP (reálně, y/y v %, sez. oč.)**

Graf 2 **Výdaje domácností na konečnou spotřebu v nom. a reálně (y/y v %, domácí pojetí výdajů; reálně v cenách 2010)**

Pramen: ČSÚ, národní účty

1. Spotřeba potravin a nealko nápojů v kontextu celkových výdajů domácností na konečnou spotřebu

Vliv cen na spotřebu domácností

Cenový vývoj ovlivňuje nejen chuť, ale v souvislosti s příjmovými možnostmi i schopnost domácností utráčet. Je zřejmé, že období vyšší inflace „nafukovala“ nominální tempa růstu spotřeby domácností a rozdíl oproti tempům spotřeby reálně byl zřejmý (graf 2). Nejde jen o roky ekonomické transformace s vyšší inflací, ale také rok 2008, kdy silný nominální růst ovlivňovaly i vysoké ceny potravin, které reagovaly na prudký růst jejich cen na světových komoditních trzích (přesto však byl dopad na Českou republiku výraznější než u většiny evropských zemí, což lze zřejmě přičíst vývoji marží v dalších částech potravinového řetězce).

Naopak roky, kdy ceny rostly jen velmi mírně, dopadaly pozitivně na růst pořizovaného objemu zboží a služeb a spotřeba domácností v reálném vyjádření rostla významněji. Inflační vývoj je tak významným faktorem spotřeby (zejména zbytných věcí).

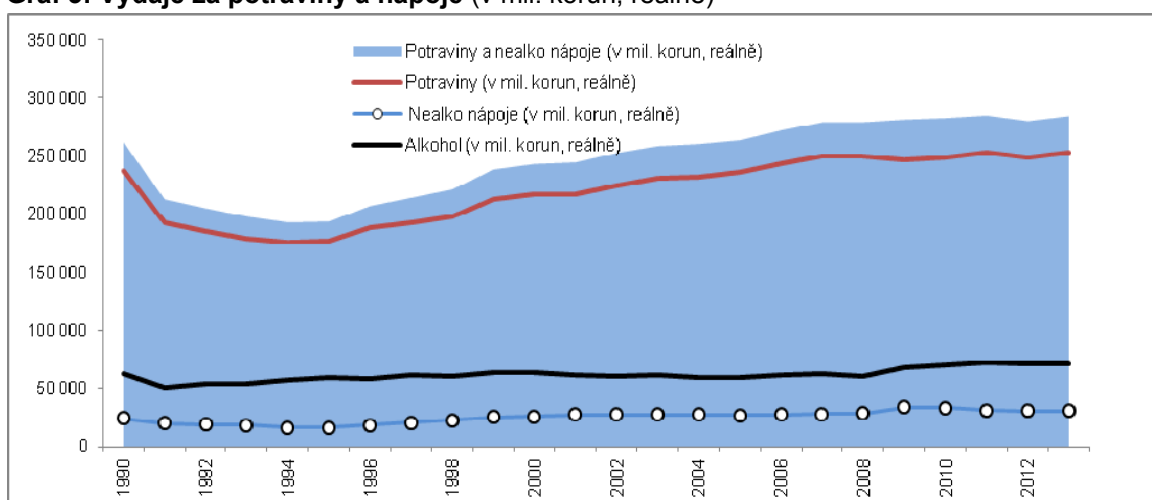
Útraty za jídlo nemohou růst neomezeně...

Výdaje za potraviny a nealko nápoje jsou z podstaty věci relativně stabilní (v hmotném vyjádření nemůže jejich spotřeba lidmi růst neomezeně), významnější roli ve spotřebě však může hrát

ANALÝZA

jejich kvalita (kvalitnější potraviny jsou zpravidla dražší), což se ale projevuje v nominálním vyjádření nikoli v reálném. Výdaje za samotné potraviny tvoří rozhodující část výdajů za celou položku COICOP Potraviny a nealkoholické nápoje (graf 3 – pro srovnání je uveden i vývoj výdajů na alkohol, které tvoří v ČR dlouhodobě asi čtvrtinu výdajů na potraviny a nealko nápoje, přičemž v letech s horším vývojem ekonomiky jejich podíl narůstá – na necelých 30 % v letech 1996-1998, poté po soustavném poklesu však podíl spotřeby alkoholu ve srovnání s výdaji za potraviny a nealko nápoje znovu v letech 2009-2012 zvýšil).

Graf 3: Výdaje za potraviny a nápoje (v mil. korun, reálně)

Pramen: ČSÚ, národní účty

... za roky 1990-2013 stoupla spotřeba potravin a nealko nápojů nominálně 3,3krát, reálně však jen o 8,7 %

Prodloužení časových řad, které provedl útvar národních účtů ČSÚ až do roku 1990, kdy ještě trvala československá federace, umožňuje vztáhnout spotřebu potravin a nealko nápojů v ČR k této bázi. Ukazuje významný nárůst spotřeby v nominálním vyjádření, odrážející cenový vývoj, který byl zejména v prvních letech poslední dekády minulého století při deregulaci cen v rámci tzv. „šokové terapie“ velmi výrazný. V běžných cenách totiž stoupla za období 1990-2013 spotřeba potravin a nealko nápojů v ČR 3,3krát (tj. o 233 % na 328 mld. korun), z toho spotřeba samotných potravin 3,2krát (o 229 % na 294 mld. korun). Ještě větší růst nominální spotřeby u nealko nápojů, která se zvýšila 3,8krát, lze zčásti vysvětlit i jejich - oproti potravinám - logicky nižší spotřebou (34 mld. korun v roce 2013, což představovalo proti roku 1990 nárůst o 276 %).

Pro srovnání, přírůstek spotřeby alkoholu v českých domácnostech - který za roky 1990-2013 činil 245 % při výdajích 77 mld. v roce 2013 -, činil reálně (v cenách roku 2010) 15 %.

Naproti zmíněným vysokým nominálním růstům spotřeby potravin a nápojů však zvýšení jejich spotřeby v reálném vyjádření (v cenách roku 2010) bylo podstatně menší a rozdíl dokresluje dramatický vývoj cen v období 1990-2013. Domácnosti spotřebovaly samotných potravin v roce 2013 reálně jen o necelých 7 % více než v roce 1990 a nealko nápojů o 26 % více, což dohromady za obě položky představovalo přírůstek spotřeby necelých 9 %.

Oddělení informačních služeb – ústředí

Informace o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další najdete na stránkách

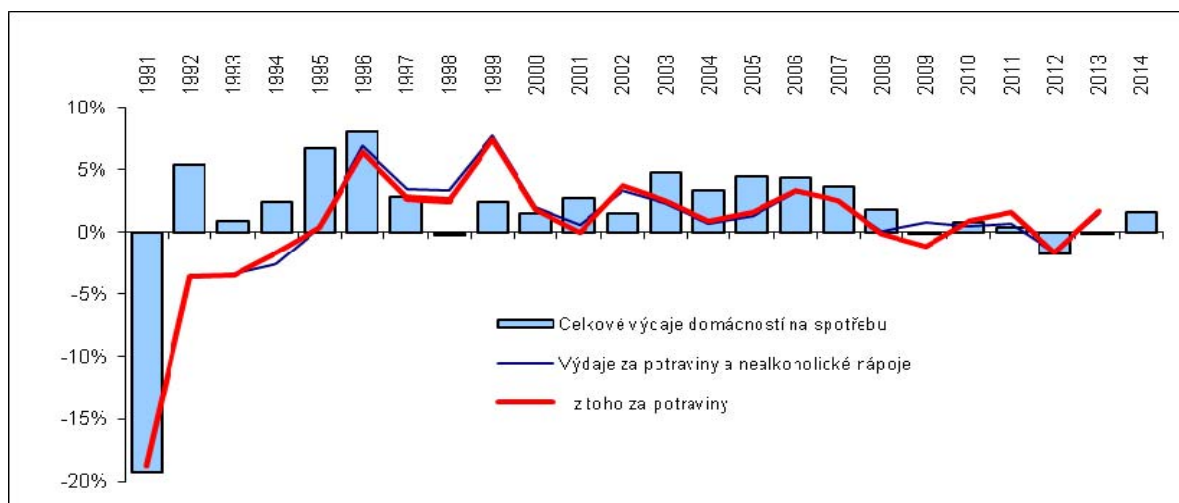
Českého statistického úřadu: www.czso.cz | tel.: 274 052 304, 274 052 425, e-mail: infoservis@czso.cz

ANALÝZA

Celkové výdaje domácností stouply podstatně více než výdaje za potraviny a nápoje

V každém případě však byl růst spotřeby potravin a nápojů za zmíněných 23 let významně nižší v reálném i nominálním vyjádření oproti celkovému růstu výdajů domácností na jejich spotřebu. Ty se totiž za uvedené období zvýšily v běžných cenách 5,7krát (+454 %) a převýšily dvoumilionovou hranici. K tomu došlo v reálném vyjádření (v cenách roku 2010), kdy v posledním roce sledovaného období, za něž jsou známa roční data národních účtů (2013) činily 2 010 mld. korun. Bylo to reálně o téměř dvě pětiny (+39 %) více spotřebovaného zboží a služeb více než v roce 1990.

Graf 4: Srovnání dynamiky výdajů domácností za potraviny a nealko nápoje a jejich celkových výdajů na konečnou spotřebu (y/y v %)

Pramen: ČSÚ, národní účty

Podstatně rychlejší růst celkové spotřeby ovlivnily např. výdaje za vybavení domácností předměty dlouhodobé spotřeby, jimiž české domácnosti vybavovaly (příp. rekonstruovaly) své nové byty a domy pořizované zejména v době konjunktury. Velmi prudký byl i růst výdajů za ICT a telekomunikační služby, v nominálním vyjádření pak zejména zdražující energie.

Útraty cizinců v ČR a rezidentů v zahraničí

Méně frekventovaný pohled na spotřebu domácností v ČR poskytují i výdaje uskutečňované nerezidenty (cizinci) v České republice, a naopak rezidenty (českými občany) v zahraničí. Z grafů 5 a 6 vyplývá, že podíl cizinců na celkových výdajích domácností na konečnou spotřebu³ v ČR je větší než analogický podíl českých občanů utrácejících v zahraničí. Velký rozdíl mezi nominální a reálnou spotřebou rezidentů v grafu 6 patrný prakticky po celou předminulou dekádu, lze zřejmě zdůvodnit slabým kurzem koruny oproti cizím měnám, zejména

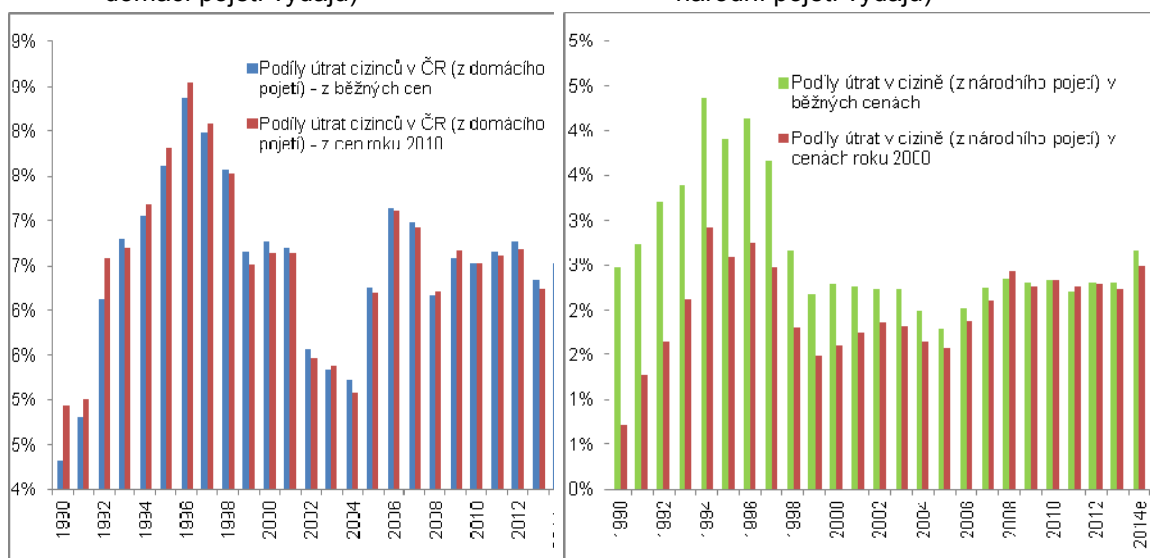
³ Jde o cizince, kteří žijí v ČR déle než rok. Útraty cizinci s pobytem do jednoho roku jsou součástí výdajů domácností v národním pojetí, což poněkud komplikuje interpretaci vypočtených podílů.

ANALÝZA

německé marce (počátkem 90. let pracovalo značné množství zejména „lenderů“ hlavně v Německu a Rakousku). Od roku 2007 je již rozdíl prakticky zanedbatelný (v roce 2008 při velmi silném kurzu koruny byl dokonce podíl v reálném vyjádření vyšší než podíl z nominálních dat).

Bohužel však tento pohled na výdaje domácností není možné dovést až k výdajům za potraviny a nápoje, protože data nejsou k dispozici ve struktuře klasifikace COICOP.

Graf 5 Útraty cizinců v ČR (y/y v %, domácí pojetí výdajů) Graf 6 Útraty rezidentů v zahraničí (y/y v %, národní pojetí výdajů)

Pramen: ČSÚ, národní účty

Výdaje nízko a vysokopříjmových domácností

I přes relativní příjmovou rovnost obyvatel České republiky patrnou z mezinárodních srovnání jsou však příjmy v přepočtu na člena v různých typech domácností - zejména sledujeme-li je v nejnižších a nejvyšších patrech příjmové škály⁴ - v nominálním vyjádření značně rozdílné.

Úměrně příjmům jsou pak rozdíly patrné i ve vydáních, vč. vydání za potraviny. Stejně tak jsou patrné tyto rozdíly v desetíně nejnižší příjmových a desetíně nejvyšší příjmových v porovnání s průměrnými údaji za české domácnosti celkem – u nich připadá v průměru na výdaje za potraviny a nealko nápoje zhruba pětina úhrnných spotřebních vydání (20,2 % v roce 2013). Vztáhneme-li je k celkovým čistým peněžním vydáním, utratí domácnosti jako celek (bez dělení podle výše příjmů) za potraviny a nealko nápoje v této proporcii 18,3 % (rozdíl mezi spotřebními vydáními a čistými peněžními vydáními tvoří hlavně „investice“ domácností v případě výše příjmových a peněžní výpomoc v rámci domácností typická pro níže příjmové).

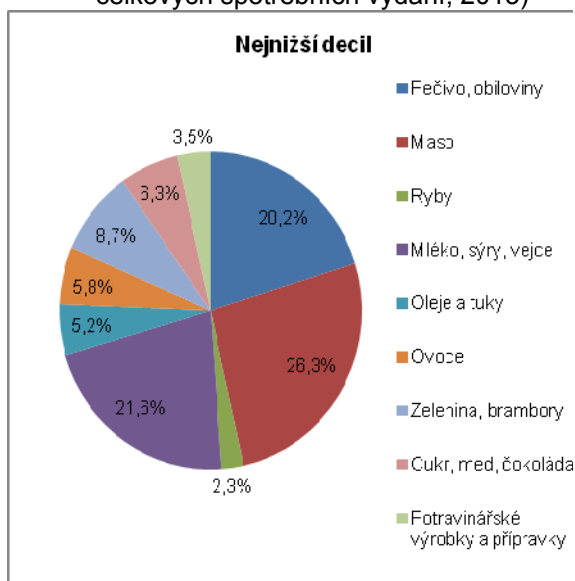
⁴ Hrubé peněžní příjmy v desetíně nejnižší příjmových domácností ČR činily šetřeni podle ČSÚ z rodinných účtů z roku 2013 jen zhruba 78 tis. korun na člena, v desetíně nejvyšší příjmových domácností pak téměř 396 tis. korun na člena. V čistém vyjádření šlo o 75 tis. korun proti 332 tis. korun).

ANALÝZA

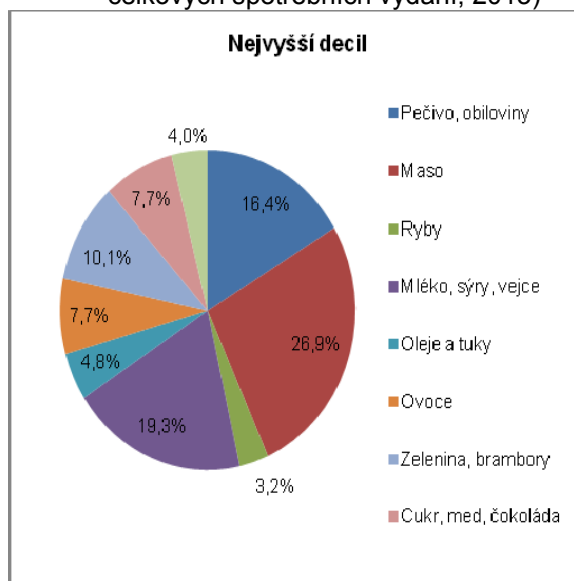
V příjmově slabých i příjmově silných domácnostech zaujímají sice výdaje za samotné potraviny devět desetin vydání v položce Potraviny a nealko nápoje (91 %, resp. 91,1 % podle šetření z roku 2013), což však jen ukazuje, že za nealko nápoje utrácí příjmově nejnižší i nejvyšší skupina stejný podíl. V úhrnu však za potraviny a nápoje dá desetina domácností příjmově nejslabších (tj. tzv. dolní decil v kvantilovém rozdělení) téměř čtvrtinu ze svých celkových spotřebních vydání (24,3 %), jak již bylo zmíněno. Naopak u desetiny domácností s nejvyššími příjmy (tzv. horní decil) je to jen 15,3 % a kdybychom vztáhli tyto výdaje za potraviny a nealko nápoje k úhrnu jejich čistých peněžních vydání (nikoli tedy jen spotřebních), klesl by podíl na pouhých 12,4 %. Je to tím, že tito lépe příjmově situovaní mohou utrácet např. za pořízení bytu (úvěrem), což je typický příklad nespotebního typu vydání. U desetiny nejnižší příjmových domácností je však podíl potravin a nealko nápojů na čistých peněžních vydáních prakticky stejný jako na úhrnu vydání spotřebních (23,9 %), což dokládá jejich omezenou schopnost vydávat peníze ještě za jiné věci, než zboží a služby spotřebního charakteru (navíc pokud zohledníme i výdaje za bydlení a energie jako další základní životní potřebu, pak za ně spolu s potravinami vydají tito lidé téměř polovinu svých příjmů, tj. 48,3 %, zatímco desetina nejvyšší příjmových jen asi třetinu, tj. 34,5 %).

Sledujeme-li jen, jaké jsou proporce obou skupin domácností ve výdajích za potraviny, je z grafů 7 a 8 patrný přibližně stejný (zhruba čtvrtinový) podíl výdajů za maso. Nejnižší příjmové mají oproti nejvyšší příjmovým domácnostem vyšší procentní zastoupení výdaje za chléb, pečivo a obiloviny, dále za mléko, sýry a vejce a nakonec za oleje a tuky. Na ostatní potravinové položky vydávají naopak proporčně více domácnosti v nejvyšším decilu (např. za ovoce a zeleninu 17,7 % proti 14,5 % u nejnižší příjmových).

Graf 7 **Struktura vydání nízkopříjmových domácností za potraviny a nealko** (% celkových spotřebních vydání; 2013)

Graf 8 **Struktura vydání vysokopříjmových domácností za potraviny a nealko** (% celkových spotřebních vydání; 2013)

Pramen: ČSÚ, rodinné účty

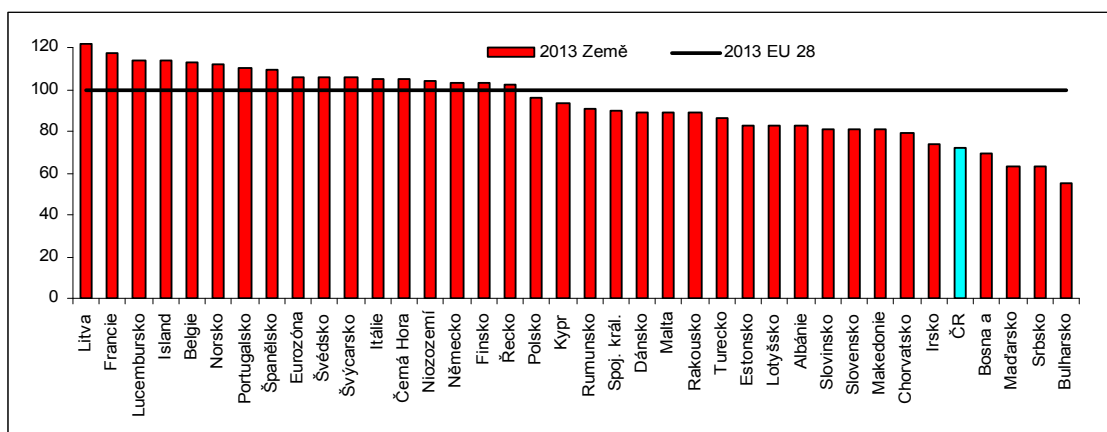
ANALÝZA

Spotřeba potravin v ČR na jednoho obyvatele není ani na třech čtvrtinách průměru EU 28

V mezinárodním srovnání se podíl spotřeby potravin a nealko nápojů měřený v paritě kupní síly na jednoho obyvatele v relaci k průměru EU 28⁵ v případě České republiky v posledních letech zhoršil. Mohlo jít o redukci jejich spotřeby v letech recese 2012-2013. Jestliže ještě v roce 2007 spotřeboval jeden obyvatele České republiky zhruba čtyři pětiny (79 %) potravin a nealko nápojů oproti množství připadajícího na jednoho obyvatele EU 28 jako celku, pak v roce 2013 v takovéto relaci spotřeby již jen 72 % (graf 9). Pokles této relativní spotřeby byl pozvolný, v průměru za roky 2008-2012 se pohyboval na 75 % průměru EU 28.

Přitom porovnáme-li nominálně výdaje domácností za potraviny a nealko nápoje k HDP, je zřejmý nepříliš velký rozdíl mezi ČR a EU 28 (8,1 %, resp. 7,4 %, přičemž podíl v ČR klesal z 8,9 % v roce 2003 na 7,3 % v roce 2009, poté však proporce opět narůstala). Platí, že čím je země vyspělejší, tím nižší je podíl domácností v útratách na nezbytné věci – proto až téměř třetinu tvoří nominálně podíl výdajů za potraviny a nealko nápoje např. v Albánii a dalších balkánských zemích, naproti tomu ani ne dvacetinu v Lucembursku, Irsku, Norsku a Švýcarsku.

Graf 9: Spotřeba potravin a nealko nápojů v ČR oproti EU 28 (na jednoho obyvatele, objemové indexy výdajů v PPS, EU 28=100)

Pramen: Eurostat

Jiný pohled, a to porovnání cenových hladin potravin a nealko nápojů s průměrem EU ukazuje, jak rychle se ceny tohoto zboží v ČR přibližují cenám v EU – jestliže ještě v roce 2003, před vstupem do unie, nebyla v ČR cenová hladina potravin a nealko nápojů ani na dvou třetinách průměru EU (61,7 %), v roce 2013 už na více než čtyřech pětinach tohoto průměru (83,8 %).

2. Vývoj potravinářského průmyslu České republiky

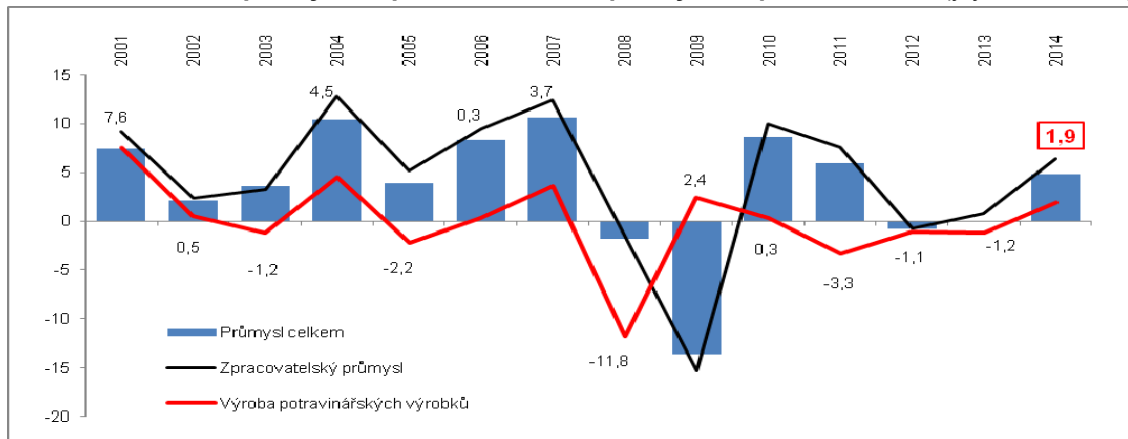
Výroba potravin v ČR (odvětví CZ-NACE 10) se po třech letech meziročních poklesů vrátila v roce 2014 opět k růstu. Nárůst produkce o 1,9 % byl sice nižší než za zpracovatelský průmysl

⁵ Podle objemových indexů reálných výdajů na obyvatele v PPS, EU 28=100 uvedených podle jednotlivých položek COICOP na stránkách Eurostatu. Některé překvapivé výsledky za jednotlivé země mohou být vysvětleny stanovením parit kupní síly.

ANALÝZA

či průmysl jako celek (graf 10), jejichž výkyvy však jsou znatelnější vlivem váhy odvětví více podléhajících konjunkturálním cyklům. Cenný byl růst produkce zejména v kontextu meziročních poklesů let 2011-2013 (-3,3 %, -1,1 %, -1,2 %), resp. faktické stagnace v roce 2010 (+0,3 %).

Graf 10: Produkce průmyslu, zpracovatelského průmyslu a potravinářství (y/y v %, reálně)

Pramen: ČSU, produkční statistiky

Průmyslová produkce se vyvíjí pozitivně zhruba od poloviny roku 2013 (v trendu podle šestiměsíčního klouzavého průměru), tedy od doby, kdy se začala česká ekonomika podle produkčních statistik vzpamatovávat z recese (graf 11). Z těchto měsíčních dat také plyne, že cyklus produkce v potravinářském průmyslu není významně synchronizován s celkovým vývojem zpracovatelského průmyslu, je „stabilnější“ – příčina tkví v již zmíněném výrazném zastoupení zpracovatelských odvětví, jako je výroba aut, PC a strojů.

Výroba potravin a nápojů se podílela podle dat z národních účtů za rok 2013 jen 4,1 procenty na produkci firemního sektoru (nefinančních podniků), z toho samotná produkce potravin 3,3 procenty. Podíl na hrubé přidané hodnotě činil 2,9 %, u samotných potravin 2 %. Odvětví však zaměstnává značný počet lidí - s téměř sto tisíci zaměstnanými osobami⁶ je 4. největším zaměstnavatelem ve zpracovatelském průmyslu.

Tržby v potravinářství se vyvíjejí příznivě. Při značné měsíční volatilitě lze z trendu šestiměsíčního klouzavého průměru vyzorovat, že tržby v potravinářském průmyslu zaznamenávají kladné meziroční přírůstky velmi dlouhou dobu, a to od října 2010 (graf 12). „Nereagovaly“ tak významněji na poklesy produkce, které se za tu dobu objevily dvakrát (podle trendové křivky od jara 2011 do podzimu 2012, podruhé pak po převážnou většinu roku 2013). Důvodem příznivého vývoje tržeb byly ceny (zatímco výroba je sledována v reálném vyjádření, tržby pak nominálně, v běžných cenách). Právě jimi lze zřejmě vysvětlit rozdíly v dynamice produkce a tržeb (graf 13), protože jiné důvody, např. pozdější vyskladňování zboží, není příliš pravděpodobně s ohledem na charakter potravin jako zboží převážně krátkodobé spotřeby.

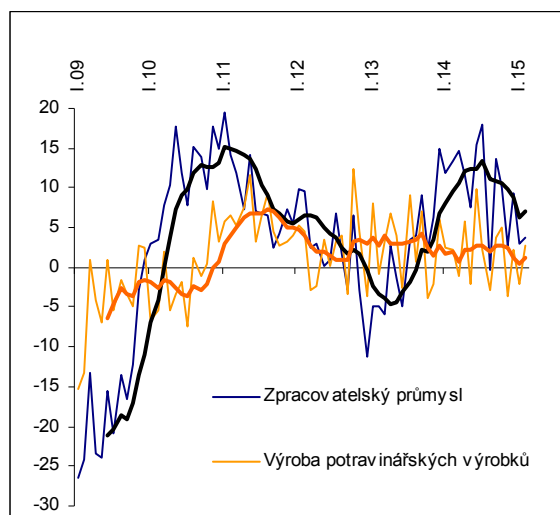
⁶ Ve 4. čtvrtletí 2014 podle průměrného evidenčního počtu pracovníků šlo 99,2 tis. zaměstnaných osob. Více jen ve výrobě kovových konstrukcí a kovodělných výrobků, kromě strojů a zař.j.n. se 187 tisíci, v produkci aut se 149 tisíci a ve výrobě strojů CZ NACE 28 se 125 tisíci zaměstnaných osob.

ANALÝZA

Graf č. 11 Vývoj produkce (y/y v %, reálně)

Graf č. 12 Vývoj tržeb (y/y v %, běžné ceny)

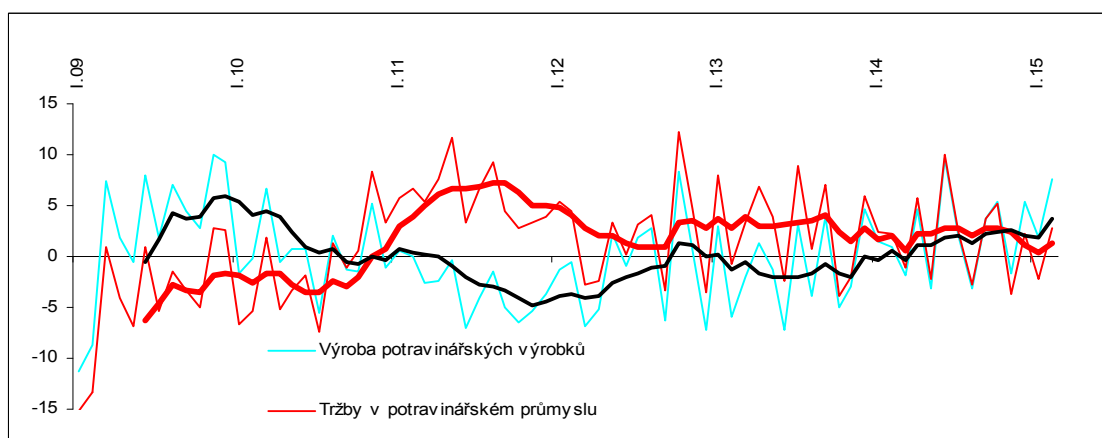

Pramen: ČSÚ, produkční statistiky, vlastní propočty

Tržby v potravinářství se vyvíjejí příznivě. Při značné měsíční volatilitě lze z trendu šestiměsíčního klouzavého průměru vyzorovat, že tržby v potravinářském průmyslu zaznamenají kladné meziroční přírůstky velmi dlouhou dobu, a to od října 2010 (graf 12). „Nereagovaly“ tak významněji na poklesy produkce, které se za tu dobu objevily dvakrát (podle trendové křivky od jara 2011 do podzimu 2012, podruhé pak po převážnou většinu roku 2013). Důvodem příznivého vývoje tržeb byly ceny (zatímco výroba je sledována v reálném vyjádření, tržby pak nominálně, v běžných cenách). Právě jimi lze zřejmě vysvětlit rozdíly v dynamice produkce a tržeb (graf 13), protože jiné důvody, např. pozdější vyskladňování zboží, není příliš pravděpodobně s ohledem na charakter potravin jako zboží převážně krátkodobé spotřeby.

U produkce i tržeb je v prvních dvou měsících roku 2015 patrný nový obrat k růstům.

Graf 13: Srovnání dynamiky produkce a tržeb v potravinářském průmyslu (y/y v %; produkce reálně, tržby v běžných cenách; leden 2009 až únor 2015; trend 6M klouzavý průměr)

Pramen: ČSÚ, produkční statistiky, vlastní propočty

Oddělení informačních služeb – ústředí

Informace o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další najdete na stránkách Českého statistického úřadu: www.czso.cz | tel.: 274 052 304, 274 052 425, e-mail: infoservis@czso.cz

ANALÝZA

Příznivé výkonnostní i finanční výsledky

Podle dosud známých dat produkčních statistik za 1. pololetí 2014 zvýšili větší producenti potravin v ČR (zaměstnávající 50 a více pracovníků) své výkony meziročně o 3,6 % na 100,8 mld. korun a přidanou hodnotu dokonce o 7,1 % na 21,2 mld. korun. Ve srovnání se zpracovatelským průmyslem jako celkem však producenti potravin dosáhli mimořádného růstu obchodní marže. Ta se zvýšila proti stejnému období 2013 o téměř pětinu (+19,1 %), zatímco ve zpracovatelském průmyslu celkem o 10 % (např. v automobilovém průmyslu o 6,8 %). Tento vývoj posiluje finanční zdraví větších potravinářských firem. Vzhledem k vývoji produkce ve druhé polovině roku lze zřejmě očekávat pokračování uvedených tendencí i za celý rok 2014.

Výroba nápojů zaznamenala slabší výsledky u výkonů i přidané hodnoty, obchodní marže dokonce o 7,7 % poklesla.

Jaké čelí potravináři konkurenci

Známa skutečnost o negativním vlivu silných dovozů potravin na zemědělskou prvovýrobu i produkci potravinářského průmyslu v ČR (ztráty pracovních míst, snižování stavů v živočišné výrobě) podle dat zhruba od roku 2012 v trendu poněkud slábne. Současně je doprovázena zlepšením (slábnutím poklesů, resp. růstem) potravinářské produkce v ČR.

Podle čtvrtletních dat zeslábla tempa dovozů potravin do České republiky z průměrných +10,3 % v letech 2011-2012 na průměrných +7,3 % v letech 2013-2014. Vzájemný vývoj po čtvrtletích za poslední čtyři roky je patrný z grafu 15, stejně jako velmi příznivý vývoj v prvních měsících roku 2015, kdy se tempa dovozu potravin do ČR a růst domácí produkce fakticky vyrovnaly.

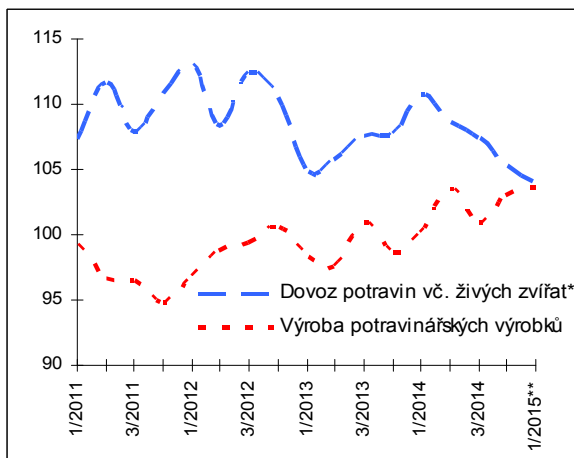
Obavy ze sekundárního dopadu sankcí se zřejmě nenaplnily

Důležitá je okolnost, že křivky grafů 14 a 15 ukazují dovoz v nominálním a produkci v reálném vyjádření, tzn. že hodnota dovozu obsahuje i vývoj jeho cen vč. vlivu směnného kurzu.

Graf č. 16 **Dovoz potravin do ČR (nom.) a jejich domácí produkce (reálně, sez. neoč); y/y**

Graf č. 17 **Dovoz potravin do ČR (nom.) a jejich domácí produkce (reálně, sez. neoč); y/y**

Pramen: ČSÚ, produkční statistiky, databáze zahraničního obchodu, vlastní propočty

Oddělení informačních služeb – ústředí

Informace o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další najdete na stránkách

Českého statistického úřadu: www.czso.cz | tel.: 274 052 304, 274 052 425, e-mail: infoservis@czso.cz

ANALÝZA

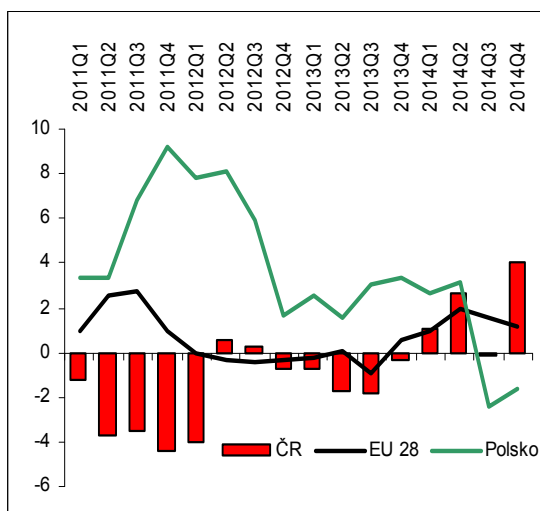
Ten po umělém oslabení koruny měnovou intervencí ČNB zdražil dovozy obecně, vč. potravinových. Na druhé straně příliv levných potravin do ČR především ze zemí západní Evropy, který měl být sekundárním dopadem sankcí na potravinovém trhu ve vztahu k Ruské federaci, mohl působit protisměrně. Že se obavy tohoto druhu zřejmě nenaplnily, nedosvědčuje ani tak vývoj hodnoty dovozů potravin, jako spíš právě růst jejich tuzemské produkce v reálném vyjádření. Pokud by totiž zároveň narůstal fyzický objem dovážených potravin, je méně pravděpodobné s ohledem na vývoj jejich spotřeby - i když rostoucí -, že by mohla reálně takto růst tuzemská produkce. Ta se v posledním čtvrtletí 2014 zvýšila meziročně podle srovnání Eurostatu dokonce o 4 %.

Produkce potravin v ČR roste, v Polsku a Německu nikoli

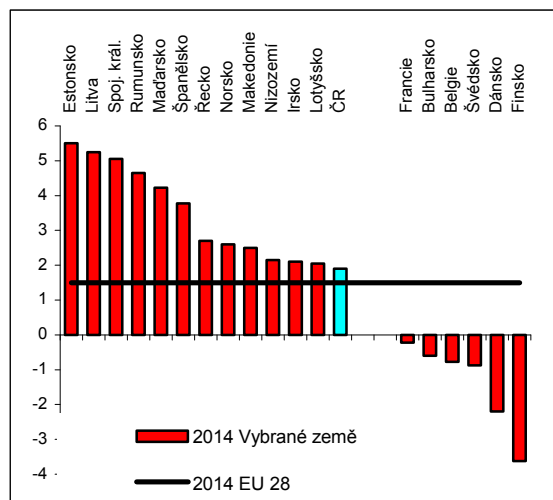
Zemím EU, z nichž směřují do ČR největší dovozy potravin, se v roce 2014 příliš nedařilo, pokud jde o produkci potravin, ve srovnání s jejím vývojem v České republice. V Polsku potravinářský průmysl meziročně stagnoval (+0,4%). To obzvláště kontrastuje např. s obdobím od poloviny roku 2011 do poloviny roku 2012 – tehdy rostla v Polsku produkce potravin reálně v průměru o 8 %, zatímco v ČR v průměru o 3,2 % klesala. Je možné se domnívat, že takováto korelace souvisela i se silným exportem polských potravin do České republiky.

Také německý potravinářský průmysl v roce 2014 meziročně stagnoval (+0,1 %, při poklesech o 0,3 % v 1. s 4. čtvrtletí). Polsko zaznamenalo překvapivý propad v posledních dvou čtvrtletích, zřejmě jako dopad sankcí v exportech na trh Ruské federace (tak lze zčásti hodnotit i vývoj v Německu). Efekt sankcí se zdá být citelný, neboť za posledních deset let se meziroční poklesy produkce potravin v Polsku objevily pouze ve dvou čtvrtletích (na přelomu let 2008 a 2009). Postižené je zřejmě i Dánsko (graf 17). Naopak silný růst potravinové produkce ve Spojeném království v roce 2014 (+5,1 %) také vysvětluje poměrně velký rozdíl mezi její dynamikou za EU 28 (+1,5 %) a eurozónou (+0,9 %).

Graf 16 **Produkce potravin v ČR, Polsku a EU 28**
(y/y v %, reálně, oč. o prac. dny; 2011-2014)

Graf 17 **Produkce potravin vybraných zemí**
(y/y v %, reálně, oč. o prac. dny, 2014)

Pramen: Eurostat

ANALÝZA

Závěr

Růst české ekonomiky v roce 2014, k němuž významně přispěly i výdaje domácností na konečnou spotřebu, přinesl pozitivní obrát a velmi příznivé výsledky také v produkci potravin v České republice. Po třech letech meziročních poklesů zvýšili tuzemští producenti potravinářského zboží svou výrobu reálně o 1,9 %, zhruba stejně jako byl přírůstek HDP (+2 %) a mírně více, než kolik činil růst úhrnných výdajů domácností na jejich spotřebu (+1,7 %).

Postupné vylepšování pozice českého potravinářství bylo patrné i ve vztahu k zahraničnímu obchodu. Vývoz potravin rostl rychleji (+12,4 %) než jejich dovoz do České republiky (+8 %). Tento předstih je patrný již čtvrtý rok v řadě. Tempo exportu potravin bylo meziročně rychlejší, naopak pokles tempa dovozů potravin do ČR v průběhu roku 2014 pokračoval i v prvních dvou měsících roku 2015. Nenaplnily se tak obavy ze sekundárního dopadu sankcí souvisejících s rusko-ukrajinskou krizí a ČR nebyla „zahlcena“ zlevňovanou nabídkou potravin ze zahraničí podlamující tuzemskou produkci. Protisměrně pak působilo umělé oslabení koruny, které dovozy, vč. dovozů potravin, zdražovalo.

Produkce potravin v ČR v roce 2014 rostla, zatímco v Polsku nebo Německu - tedy zemí, od nichž ČR importuje nejvíce potravin -, pouze stagnovala (+0,4 %, resp. +0,1 %). Trend během roku navíc opět favorizoval české potravináře hlavně ve druhém pololetí, zejména však v posledním čtvrtletí, v němž stoupla jejich produkce razantně (+4 % meziročně), zatímco Polsku a Německu klesla (-1,6 %, resp. -0,3 %). Dynamikou silnější byl loňský rok české produkce potravin také ve srovnání s EU 28 (+1,5 %) a zejména eurozónou (+0,9 %).

Výkonnostní parametry loňské produkce potravin v ČR je zatím možné měřit pouze daty za první pololetí. Podle finančních ukazatelů v něm stouply výkony větších potravinářských firem (s více než 50 zaměstnanci) v meziročním srovnání o 3,6 % a přidaná hodnota dvojnásobným tempem (+7,1 %). Ve směru silného posílení finančního zdraví těchto firem zapůsobil výrazný nárůst obchodní marže, která byla meziročně vyšší o pětinu (+19,1 %). To bylo opět dvojnásobně vyšší tempo, než o kolik stoupla meziročně obchodní marže v celém zpracovatelském průmyslu (+10 %).

Pozitivních výsledků mohl dosahovat potravinářský průmysl ČR v roce 2014 díky oživené spotřebě českých domácností, neboť v exportu potravin zatím nedošlo k výraznějšímu posunu směrem k vývozům potravinářského zboží s vyšší přidanou hodnotou (nadále je hlavní export obilí, živých zvířat, mléka, aj.). Příjmy i výdaje domácností jsou diferencované, jak plyne z uvedených proporcí spotřeby u nízko- či vysokopříjmových domácností a změna těchto proporcí ve spotřebě potravin může v různých obdobích ovlivňovat i stranu nabídky, tedy produkci potravin, resp. intenzitu jejich dovozů. Podle dat za rok 2013 je v evropském srovnání nominálně relace spotřeby potravin ve vztahu k HDP v ČR přibližně stejná, jako v EU (8,1 % proti 7,4 %). Ovšem jejich spotřeba na jednoho obyvatele v paritě kupní síly v posledních sedmi letech klesla ze 79 % průměru EU 28 na 72 % v roce 2013. Vliv měla dvouletá recese, která byla v ČR horší než v EU.

Co se potravinové soběstačnosti týká, ČR nebude zřejmě moci nikdy aspirovat na soběstačnost stoprocentní vzhledem ke své geografické poloze a „usazené“ struktuře poptávky např. po potravinách exotické provenience (např. ovoce). Pokud však míníme posílení domácích zdrojů

ANALÝZA

ve spotřebě potravin českých domácností, jsou poslední trendy spíše nadějně. Přinejmenším odstranily předchozí velmi nepříznivý vývoj neustálého prohlubování potravinové bilance se zahraničím a také úbytek lidí zaměstnaných v potravinářském průmyslu se zastavil - již druhý rok v řadě jejich počty meziročně stagnují po poklesech trvajících nepřetržitě od roku 2002.

Autorka:

Ing. Drahomíra Dubská, CSc.

analytička

Oddělení svodných analýz

Tel.: 2 74054 4041

E-mail: drahomira.dubska@czso.cz